

Nr 47.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 april 1913 kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 27 och 28 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar i fråga om handelsundervisningen samt i ämnet väckta motioner.

(3:e Avd.)

1:o) Kungl. Maj:t har i punkt 27 av sjunde huvudtiteln föreslagit Riksdagen att, med gillande i huvudsak av de utav departementschefen till statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1913 anförda grunder för handelsundervisningens ordnande,

Handelsundervisningsanstalter.

dels från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik handelsundervisningsanstalter uppföra:

till handelsgymnasier ett förslagsanslag högst 110,000 kronor,

till handelsskolor ett förslagsanslag högst 40,000 kronor,

till handelsaftonskolor ett förslagsanslag högst 50,000 kronor,

samt till handelsundervisningsinspektionen ett förslagsanslag högst 3,000 kronor, tillsammans 203,000 kronor,

dels besluta, att nämnda anslag skola utgå för kalenderår:

till handelsgymnasium med högst 40,000 kronor,

till handelsskola med högst 10,000 kronor,

samt till handelsaftonskola med högst 5,000 kronor,

med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer årligen lämna ett bidrag, motsvarande minst en fjärdedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma;

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 6 saml. 28 häft. (Nr 47.)

skolande dock till handelsgymnasium, utöver sagda belopp å 40,000 kronor, kunna utgå ett årligt bidrag av staten å 500 kronor för varje fast anställd lärare enligt av Kungl. Maj:ts meddelade närmare bestämmelser.

I fråga om utredningen i ärendet hänvisas till sid. 105—168 i statsrådsprotokollet.

*Utskottets
yttrande.*

Som av utredningen i ärendet framgår, ligger den principen till grund för såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som för handelsundervisningskommitténs betänkande och förslag i ämnet samt kommerskollegii däröver avgivna yttrande, att ett direkt ingripande från statens sida i handelsundervisningens ordnande och organiserande nu bör ske på en gång över hela undervisningsområdet, ända från den för hela landet avsedda, på kunskapsområdets högsta stadier verkande handels-högskolan ned till smärre, lokala undervisningsanstalter, vilka hava bibringande av de elementära kunskaperna och färdigheterna på detta område såsom mål. Anslutningen till denna princip utmynnar i förslag om inrättandet, under statens direkta medverkan, av icke mindre än tre skoltyper, handelsgymnasiet, handelsskolan och handelsaftonskolan.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida ett dylikt ingripande nu på en gång kan vara av omständigheterna tillräckligt motiverat. Försiktigast lärer i varje fall vara att i denna fråga gå fram stegvis. I sådant hänseende håller utskottet före, att man nu närmast bör begränsa sig till vidtagande av verksamma åtgärder till befrämjande av utvecklingen av de slags undervisningsanstalter, som redan nu åtnjuta statsunderstöd. Sedan sålunda genom statens ökade understöd och kraftigare ingripande i övrigt den viktigaste av de tre föreslagna skoltyperna — handelsgymnasiet — fått sina utvecklingsmöjligheter för framtiden tryggade, synes tidpunkten vara inne att taga i förnyat övervägande i vilken omfattning och på vad sätt staten bör bereda jämväl de lägre handelsundervisningsanstalterna sitt stöd och föreställer sig utskottet att därvid särskilt frågan om den lägre handelsundervisningens lämpligaste anordning i organisatoriskt avseende kommer under ny omprövning. Med avseende härå anser utskottet att anslag för understöd åt sistnämnda slag av undervisningsanstalter tillsvidare icke bör av Riksdagen bifallas.

Vad åter beträffar handelsgymnasierna finner sig utskottet kunna med de avvikelser, som här nedan särskilt omnämnas, ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. En utvidgning av den undervisning, dessa anstalter enligt förslaget skola lämna, dels genom inrättandet av ett par gymnasier i landsdelar, som nu sakna sådana, dels ock genom ett förhöjt statsbidrag, som å ena sidan föranleder sänkning av elevavgifterna och

å andra sidan garanterar bättre undervisningsresultat, synes med hänsyn till betydelsen för landet av en väl utbildad handelskår vara värd att främjas från statens sida. Sålunda anser utskottet, att antalet dylika läroanstalter bör, i enlighet med kommerskollegii av Kungl. Maj:t gillade mening, inom en närliggande tid bestämmas till 5 eller högst 6. Likaså har utskottet intet att erinra emot vad Kungl. Maj:t anført därom, att de nuvarande statsunderstödda handelsinstituterna i Göteborg, Stockholm och Malmö i första hand hänföres till denna grupp. Och även i fråga om Hälsingborgs handelsinstitut finner sig utskottet böra biträda vad Kungl. Maj:t i fråga om denna skola yttrat och hemställt.

Angående grunderna för statsunderstödet åt handelsgymnasierna föreslog handelsundervisningskommittén, att som norm därför skulle läggas lärarelönerna och att till dessa staten skulle betala $\frac{3}{4}$ av utgående fasta löner och $\frac{2}{3}$ av övriga lärarelöner. Elevernas terminsavgifter skulle enligt nämnda kommittéföreläggning utgå med 200 kronor per år. Kommerskollegium åter har uttalat den meningen, att det vore tillräckligt stipulera ett maximibelopp statsbidrag för varje särskilt statsunderstött handelsgymnasium, dock med därvid fäst villkor, att kommuner eller enskilda dels tillhandahålle erforderliga lokaler, dels därutöver bidrage med ett belopp, uppgående till minst $\frac{1}{4}$ av statsunderstödet. Terminsavgifterna sattes av kommerskollegium till 150 kronor per år. Kungl. Maj:t har i huvudsak upptagit kommerskollegii förslag, dock med delvis förhöjda maximibelopp, men därutöver föreslagit, att staten skulle — på det att fast anställd lärare vid handelsgymnasium måtte erhålla 500 kronor högre lön än den för adjunkt vid allmänna läroverk bestämda — till handelsgymnasierna för var och en där fast anställd lärare lämna ett särskilt understöd å 500 kronor. Elevernas årliga terminsavgifter skulle enligt propositionen bestämmas till 150 kronor.

Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för understöds bestämmande och utgående har utskottet icke annat att erinra, än att utskottet icke funnit anledning tillstyrka förslaget om särskilt anslag å 500 kronor för varje fast anställd lärare samt att utskottet ansett, att det från kommuner eller enskilda utgående kontanta bidraget bör uppgå till minst $\frac{1}{3}$ av statsbidraget.

Då det emellertid är ett önskemål, att dessa läroanstalter erhålla fast anställda lärare i större utsträckning än nu är fallet, synes det böra tagas i övervägande av Kungl. Maj:t, huruvida i särskilda fall det villkoret bör fästas vid understödet, att lärarepersonalen till viss del skall fast anställas. Såsom villkor för statsunderstödet åtnjutande torde, i enlighet med vad nu i verkligheten gäller, särskilt böra stadgas, att

antalat elever i varje avdelning icke må understiga femton. Beträffande Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för år 1914 av 15,000 kronor till ett väntat nytt gymnasium finner sig utskottet böra avstyrka detta under förväntan, att Kungl. Maj:t skall sätta Riksdagen i tillfälle att i sammanhang med prövningen av förslag om anslag till ett eller eventuellt två nya handelsgymnasier även få uttala sig rörande dessa gymnasiers förläggningsort.

Utan att närmare yttra sig om det sätt, på vilket inspektionen skulle utföras, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen bevilja ett förslagsanslag till handelsundervisningsinspektionen för år 1914 å 3,000 kronor. Ehuru utskottet till fullo instämmer i departementschefens yttrande, att statsverket givetvis genom rätt avvägda åtgärder och bestämmelser bör skaffa sig säkerhet för, att de medel, som åt handelsundervisningsanstalterna beviljas, må komma till bästa möjliga användning, så finner sig likväl utskottet, vid det förhållandet att utskottet avstyrker vissa av Kungl. Maj:t föreslagna anslag och därigenom inspektionens uppgifter för år 1914 väsentligen förminskats, kunna nedsätta beloppet till inspektionen med halva det föreslagna beloppet eller till 1,500 kronor. I detta sammanhang synes dock utskottet böra tillkännagiva sin anslutning till den av kommerskollegium uttalade tanken, att »ett visst samarbete jämväl med de rent privata läroanstalterna och statens organ skulle kunna åvägabringas på det sätt, att å ena sidan inspektören tillförsäkrades rätt att, i den mån han finner lämpligt och önskvärt, besöka nämnda anstalter, och å andra sidan dessa medgäves rätt att vid förefallande behov och i den utsträckning, inspektörens tid kunde medgiva, rådfråga denne i handelsundervisningsärenden».

Det anslag, som enligt ovanstående borde anslås till handelsundervisningen för år 1914, uppgår — fränsett de 3,000 kronor till Hälsingborgs handelsgymnasium, som föreslås under nästföljande punkt — för Göteborgs handelsgymnasium till 40,000 kronor, för Stockholms handelsgymnasium till 30,000 kronor och för Malmö handelsgymnasium till 15,000 kronor, vartill kommer 1,500 kronor till inspektionen, tillsammans 86,500 kronor.

På grund av vad utskottet sålunda anförut hemställes,

att Riksdagen må med gillande i huvudsak av ovan angivna grunder för handelsundervisningens ordnande

a) från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik *handelsundervisningsanstalter* uppföra till *handelsgymnasier* ett förslagsanslag å högst 85,000 kronor och till *handelsundervisningsinspektionen* ett förslagsanslag å högst 1,500 kronor, samt

b) besluta, att av förstnämnda anslag skola för kalenderår till Göteborgs handelsgymnasium utgå högst 40,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 30,000 kronor och till Malmö handelsgymnasium högst 15,000 kronor med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

2:o) Under punkt 28 i sjunde huvudtiteln har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen,

dels, för beredande av erforderligt understöd enligt nu gällande grunder under höstterminen 1913, på extra stat för år 1914 anvisa ett anslag å 21,000 kronor att användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut, grosshandels-societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schar-taus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut och Hälsingborgs högre handelsinstitut, under förutsättning, vad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige, vad Frans Schartaus praktiska handelsinstitut angår, att grosshandels-societeten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige och, i fråga om Hälsingborgs högre handelsinstitut, att Hälsingborgs stadsfullmäktige till instituten för sagda hösttermin lämna understöd till minst hälften av de belopp, som senast utgått för år, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera berörda belopp redan under år 1913;

dels ock på *extra stat* för år 1914 bevilja ett anslag å 3,000 kronor till understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium, med skyldighet för kommunen att själv eller genom enskilda donatorer till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Understöd till Göteborgs handelsinstitut, grosshandels-societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schar-taus praktiska handelsinstitut samt Malmö och Hälsingborgs högre handelsinstitut för höstterminen 1913 ävensom till Hälsingborgs handelsinstitut för år 1914.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 170 i statsrådsprotokollet.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom Första kammaren av herr *O. Trapp* väckt motion (nr 13), däri hemställts, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1914 bevilja ett anslag å kronor 10,000 till understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium, med skyldighet för kommunen att till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma,

dels ock en inom Andra kammaren av herrar *A. J. Christierson* och *M. Sommelius* väckt motion (nr 45), däri föreslagits, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1914 bevilja ett anslag å kronor 10,000 till understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium, med skyldighet för kommunen att själv eller genom enskilda donatorer till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Beträffande vad motionärerna anfört till stöd för sina framställningar får utskottet hänvisa till motionerna.

I anslutning till departementschefens yttrande i ämnet och under återropande av vad utskottet anfört under föregående punkt, får utskottet hemställa,

a) att Riksdagen må för beredande av erforderligt understöd enligt nu gällande grunder under höstterminen 1913, på *extra stat* för år 1914 anvisa ett anslag å kronor 21,000 att användas till *understöd åt Göteborgs handelsinstitut, grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut och Hälsingborgs högre handelsinstitut*, under förutsättning, vad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige, vad Frans Schartaus praktiska handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige och, i fråga om Hälsingborgs högre handelsinstitut, att Hälsingborgs stadsfullmäktige till instituten för sagda hösttermin lämna understöd till minst hälften av de belopp, som senast utgått för år, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera berörda belopp redan under år 1913; samt

b) att Riksdagen må, med avslag å herr Trapps samt herrar Christiernsons och Sommelius' ovannämnda motioner i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag i denna del, på *extra stat* för år 1914 bevilja ett anslag å 3,000 kronor till *understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium*, med skyldighet för kommunen att själv eller genom enskilda donatorer till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Stockholm den 8 april 1913.

På statsutskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.

Vid förestående ärendens slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från Första kammaren: herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *O. Jonsson*,
friherre *J. T. Gripenstedt*, *A. N. Hahn*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherre *H. C.*
Falkenberg, *H. F. Lamm*, friherre *J. G. Beck-Friis*, *O. M. Strömberg*, *F. Berglund*,
N. O. Bruce och *C. J. Asplund* samt
från Andra kammaren: herrar *A. Wiklund*, *C. Persson*, *K. Starbäck*, *K. V.*
Rydén, *N. E. Lindberg*, *J. Ström*, *G. Odqvist*, *L. J. Carlsson* i Frosterud, *A.*
Ifvarsson, *A. P. Gustafsson*, *J. Pålsson* och *H. Lemke*.

Reservation.

Vid punkt 1:o) av herrar *A. N. Hahn*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherre *H. C. Falkenberg*, *H. F. Lamm*, *N. O. Bruce*, *K. Starbäck*, *K. V. Rydén*, *A. Ifvarsson*, *A. P. Gustafsson* och *H. Lemke*, vilka ansett, att det från kommuner eller enskilda utgående kontanta bidraget borde uppgå till minst $\frac{1}{4}$ av statsbidraget samt att utskottet förty bort hemställa,

att Riksdagen må med gillande i huvudsak av de av utskottet angivna grunder för handelsundervisningens ordnande

a) från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik *handelsundervisningsanstalter* uppföra till *handelsgymnasier* ett förslagsanslag å högst 85,000 kronor och till *handelsundervisningsinspektionen* ett förslagsanslag å högst 1,500 kronor, samt

b) besluta, att av förstnämnda anslag skola för kalenderår till Göteborgs handelsgymnasium utgå högst 40,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 30,000 kronor och till Malmö handelsgymnasium högst 15,000 kronor med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en fjärdedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.